

BUTLLETÍ

DEL

CENTRE CATALÀ.

PREUS DEL BUTLLETÍ.

Per subscripció, passat a domicili, trimestre. . . . 3 rals.
Un número sol. . . . 1 id.

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Carrer Nou de la Rambla, 42, 1.º

La subscripció pot ferse dirigintse al CENTRE CATALÀ.

SECCIÓ OFICIAL.

CONSELL GENERAL.—**DIRECCIÓ.**—Se fá saber á aquelles personas que han manifestat desitjos de ser socis del CENTRE, que poden passar á la secretaria del mateix, en son local, carrer Nou de la Rambla, 42, ahont se 'ls enterará de las condicions que prevenen los Estatuts.

S' encarrega també á totes aquelles personas que hagin rebut nombraments de socis corresponsals, se serveixin manifestar sa acceptació.

Barcelona, 12 Agost de 1882.

P. A. de la D. del C.—LO SECRETARI
M. Lasarte.

REGLAMENT

DELS

SOCIS CORRESPONSALS Y DE LAS SUCURSALS.

ART. 1.er Com se disposa en l' article 9 dels Estatuts, lo consell general del CENTRE CATALÀ pot nombrar Socis corresponsals y establir Sucursals en la forma que prevé l' article 10 dels mateixos Estatuts.

ART. 2.^{on} Los Socis corresponsals podran ser nombrats á proposta de la mesa del Consell, de quatre Concellers, y de quatre Socis corresponsals residents en la mateixa població ahont tingan son domicili los proposats.

ART. 3.er Los Socis corresponsals, quan se trovarán á Barcelona, tindran veu y vot en la secció de que formin part y los mateixos drets y obligacions que 'ls Socis residents.

ART. 4.^{rt} Son debers dels Socis corresponsals:

Aussiliar al CENTRE en sos travalls y procurar lo

foment y defensa dels interesoss morals y materials de Catalunya, pera lo qual perteneixerán á una de las seccions del CENTRE.

Remetre los datos y noticias que creguin convenients relatius al desenrotlló dels interesos morals y materials de sa respectiva comarca.

Proporcionar al CENTRE los datos y noticias que aquest los demani y donar los informes que aquest los encarregui.

Procurar que la Societat sia ben coneguda y apreciada en sa respectiva comarca.

Conservar la millor armonía ab lo CENTRE y ab los demés Socis corresponsals.

ART. 5.^{nt} Lo CENTRE procurarà posar en relacions entre élls als Socis corresponsals dels mateixos termes municipals.

ART. 6.e Los Socis corresponsals tindran son nombrament del CENTRE.

ART. 7.e Atés á lo que s' ha dit en l' article segon, quatre Socis corresponsals podran proposar al Consell general lo nombrament d' altres Socis també corresponsals residents en lo mateix terme municipal.

La proposta deurá ferse per escrit y contindrà:

Los noms, naturalesa, residencia y professió dels proposats, la secció á que cada un de aquestos desitja pertanye, los coneixements especials de cada un dels proposats, la acceptació de aquestos y la firma dels proponents.

ART. 8.e Las propuestas pasaran al Consell general, que en votació secreta acordará la admissió ó no admissió dels proposats.

ART. 9.^e Lo Consell podrá retirar lo títol de Soci corresponsal, donantlo de baixa en lo CENTRE, á tot aquell que no compleixi las prescripcions de aquest Reglament, promogui dissensions entre 'ls Socis, desvirtui l' idea fonamental del CENTRE, contrarii la marxa d' aquest y resulti per qualsevol motiu grave que no pugui seguir formant part del CENTRE.

ART. 10. L' acort de separació d' un Soci corresponsal lo pendrá lo Consell en votació secreta, previ un exámen detingut é imparcial de las causas que motivin tan grave determinació.

ART. 11. Los Socis corresponsals pagarán cada any al CENTRE la quantitat de tres pessetas, lo que 'ls darà dret á rebre totas las publicacions que fassi la Societat.

ART. 12. Com diu l'article 10 dels Estatuts, quant en una població ó terme municipal, hi haurá més de deu Socis corresponsals, se reuniran y constituirán Sucursal

ART. 13. Aquesta reunió podran tenirla per iniciativa propia, ó á invitació del Consell general del CENTRE.

ART. 14. Las Sucursals se constituirán tenin una Junta directiva composta de: President, Tresorer, Contador, Secretari, y un número de Vocals que cada Sucursal consideri prudent.

ART. 15. Cada Sucursal formarà son Reglament especial ben relacionat ab los Estatuts del CENTRE reglament que portará á la aprobació de l'Autoritat competent com si fos lo de una societat particular.

ART. 16. En lo reglament de cada Sucursal, constarán precisament los drets y obligacions dels Socis, los recursos pera sostenir la Sucursal, y lo régimen interior de aquesta.

ART. 17. Las Sucursals podran pendre 'l nom que millor los aparegui, pero sempre seguit de lo de CENTRE CATALÀ del punt ahont radiquin.

ART. 18. Los reglaments de la Sucursals deurán ser aprobats per lo Consell general.

ART. 19. Com ab arreglo als Estatuts del CENTRE son Socis de aquest los de las Sucursals, y los Presidents de aquestas, quan se trobin á Barcelona, individuos del Consell general, deurán las Sucursals remetre á la mesa del CENTRE los noms dels Socis que tingan y las altas y baixas que hi hagi, ab expresió de la secció á que cada un de ells pertanyi.

ART. 20. També deurán las Sucursals donar compte al Consell general dels nomenaments que fassin y dels canvis que hi hagi en sas Juntas directivas.

ART. 21. Las Sucursals están obligadas á propagar y fer estimable la idea del CENTRE, á estudiar las necessitats morals y materials de las comarcas ahont radiquin, y las milloras que en ellas pogan ferse, donantne compte al Consell general porque aquest puga estudiar y empenye la realisació de ditas milloras.

També deurán las Sucursals donar los informes, datos y noticias que 'l Consell los demani.

ART. 22. Las Sucursals procurarán entrar en relaciones las unas ab las otras, sentant lo principi de que los Socis de las unas ho siguin de las demés, en lo que las ajudarà lo CENTRE, procurant que entre ellas s'estableixi la mes completa fraternitat.

ART. 23. Si desgraciadament y com no es de esperar, ocorreguessin diferencias en lo seno de una Sucursal ó entre duas ó mes d'aquestas, deurán subjectarlas á la decisió del Consell general.

ART. 24. Com las Sucursals forman part del CENTRE, no podran desferse sens dar avans compte al Consell general de las rahons en que 's fundi la dissolució, y lo Consell després de examinar lo asunto determinarà si procedeix la dissolució ó la reorganissació de la sucursal, procurant salvar las dificultats que 's presentin si la dissolució se funda en la falta de medis materials.

ART. 25. Si una Sucursal baixés á tenir menos de

10 socis, deixarà de ser Sucursal y sos Socis serán corresponsals fins y á tan que, augmentant son número, la Sucursal se reconstitueixi.

ART. 26. Quan algun Soci d'una Sucursal passi á Barcelona, lo President de la Sucursal li facilitarà un document per medi del que puga ser reconegut Soci del CENTRE.

ART. 27. Si alguna Sucursal deixa de cumplir las prescripciones del present Reglament y lo establert respecte de ellas en los Estatuts del CENTRE ó perjudica á aquest ó al objecte de sa institució, ó 's posa en pugna ab otras sucursals, perturbant la bona armonía que es la base principal de la Associació, será avisada per lo Consell general duas vegadas, mediant entre una y altra á lo menos un mes, y si no hi posa esmena se la declararà separada del CENTRE, y lo Consell general nomenará socis corresponsals en la mateixa localitat.

ART. 28. Las sucursals satisfarán al CENTRE la quantitat de set pesetas y mitja trimestrals, que 'ls darà dret á deu exemplars de las publicacions que fassi lo CENTRE.

ART. 29. Las Sucursals deuen tenir molt en compte que son objecte es lo foment y defensa dels interessos morals y materials de Catalunya en general y de sa respectiva comarca en particular, pera lo que poden contar ab tot lo apoyo del CENTRE. Tampoch han de olvidar que un de sos debers mes importants es estendre y solidar lo catalanisme, ó sia l'amor á Catalunya, y que pera lograr aixó lo millor camí es ocuparse de las milloras que reclami la comarca hont cada una d'ellas resideixi, partint del punt de vista del interés general, apreciant ab verdader esperit de justicia los interessos particulars que estiguin en pugna, procurant conciliarlos de manera que tots vegin en lo CENTRE CATALÀ una institució amiga del país, que desitja lo desenrotll de la producció, l'adelanto general y l'aument del benestar particular.

ART. 30. Lo Consell general se reserva lo dret de modificar y reformar aquet Reglament sempre y quant ho aconsellin la experiencia ó las circunstancias.

Aprobat aquest Reglament en Consell general, tingut lo dia 5 de Juny de 1882.

Barcelona 1 de Agost de 1881.

LO SECRETARI

Manuel Lasarte.

CONFERENCIAS DOMINICALS

EN LO CENTRE CATALÀ.

CONFERENCIA PER DON VALENTÍ ALMIRALL, DONADA EN SESSIONS PÚBLICAS DELS DIAS 25 Y 30 DE JULIOL DEL ANY CORRENT.

TEMA:

Quinas son las aspiracions de Catalunya y quin lo modo de realizarlas no sols per curarse dels mals que li causan las novas condicions econòmicas en que se l'ha col·locada, sinó també per obrirse un pervenir millor que 'l present.

Las notas taquigráficas foren presas per lo soci D. Cayo Cardellach.

PRIMERA SESSIÓ.

SENYORS:

Tinch la honra d' inaugurar las Conferencias dominicals acordadas per lo CENTRE, y vinch á desenrotllar un tema que t'è la seva historia. No penséu pas que al dir aixó vulgui donar importancia á la meua conferencia, puig que fins las cosas més insignificants tenen historia, pero ja que 'l tema que haix de tractar ne t'è, permeteume que vos ne digui quatre paraulas.

Aquest tema no s' havia de tractar aquí; havia de servir per una reunió pública, y aquesta no ha tingut efecte. Per tal motiu m' ha encarregat lo Consell general que l' adopti per aquesta conferencia.

Tots sabéu que no fa molt temps se va intentar celebrar una solemnitat catalana; sabéu que pochs días endarrera molts dels que som aquí nos várem reunir en la Sala Bethowen per obsequiar á alguns diputats y senadors, que més bé ó més malament habían defensat á Catalunya en las Córts de Madrit, y recordaréu lo que va succehir: lo que debía ser una solemnitat catalana va terminar en mitj de la més glassada fredor. En aquell moment la major part dels reunits y entre ells lo que t'è en aquest moment la paraula, vam creure que debía organisarse una nova reunió en que 's digués tot lo que no había pogut dirse en la de la Sala Bethowen, prematurament terminada, y s' exposessin clarament las aspiracions de Catalunya en la situació á que l' han portada.

¿Per qué vá acabar tan freda la solemnitat de la Sala Bethowen? Perque alguns van fer de manera que no tingués cap color y van conseguir que no se semblés gens ni mica á lo que 'ns habían imaginat que debía ser. ¿Va ser tal vegada aquest resultat reflexo del estat d' ánim en que 'ns trovém avuy los catalans? Tal volta hagi de confesarse, puig que la mateixa fredor gelada ab que va terminar lo thé als diputats y senadors, va impossibilitar la realisació de la nova reunió projectada.

Lo CENTRE ha agafat lo tema que en ella debían desenrotllar los representants de varias agrupacions, y m' ha dat l' encàrrech de que os he parlat avans.

Lo tema d' avuy t'è molta semblansa ab lo que vaig tractar en lo discurs d' inauguració oficial del CENTRE, en lo Teatre Catalá, per qual motiu y per sa molta generalitat no l' hauria pas escullit per aquesta conferencia á no haber mitjansat las circunstancias explicadas. No 'm desagrada, ab tot, haberlo de tractar, puig si en lo Teatre Catalá parlaba com á president accidental y per lo tan lligat, avuy parlo com á soci, utilisant la lliure cátedra del CENTRE, lo que 'm permetrá que pugui manifestar més desembrassadament los meus punts de mira, sens comprometre á la Societat, que de tot lo que diré podré aprofitar lo que vulgui y deixar baix la meua responsabilitat tot alló que cregui que no li convé.

Un altra advertencia. Parlo en lo CENTRE CATALÁ; jo só catalanista fins al moll dels ossos, y no obstant ving á fer catalanisme d' un modo poch acostumat fins ara. En general s' ha dit catalanisme al trobar inmillorable tot lo de Catalunya y al dir que todas las nostras cosas son superiors á las dels altres. Jo crech que aixó no es catalanisme ni cosa que se li sembli. Al meu entendre lo verdader modo de fer catalisme es manifestar

las cosas tal com son, tractant tot lo nostre ab bon esprit de crítica, fent coneixe tot lo que tenim bo per conservarho y millorarho, y no amagant lo que sigui dolent á fi y efecte de que pugui corretjirse, puig d' aquesta manera y no d' altra pot conseguirse lo que nos proposém, ó sigui la millora de Catalunya.

Entés d' altra manera lo catalanisme, es un verdader contrasentit. Si tot lo nostre fos lo millor, no tindríam necessitat de regenerarnos; desde 'l punt que treballém per millorar, proba es evident de que tenim molt millorable y de que no estém á la altura d' otras regions d' Europa.

No estranyeu, donchs, que en aquesta Conferencia catalanista 'm fici de la mateixa manera en las perfeccions y en los defectes, ó tal vegada més encara en aquestos, puig lo primer pas per corretjirlos es conèixels.

Catalunya avuy tant com may se troba en una situació dificultosa; avuy tant com may necessita fer grans esforços per sortir triufant de la lluyta que 's ve sostenint contra ella. Avuy no sols se troba en l' estat de guerra que ha de sostenir fa sigles, sinó que acaba de pèdre una gran batalla, y á l' endemà d' una batalla perduda, l' exércit més foguejat se troba en gran perill de desmoralisarse del tot si capitants y soldats no fan grans esforços per evitarho. Y encara no es aixó tot, sinó que si girem los ulls al pervenir, aquest se 'ns presenta molt negre. Ahir varem perdre una batalla, y tots los indicis diuen que estém en vigilia de perdren otras y otras, tant fatals ó més que la que acabém de perdre.

No ha acabat, no, la guerra que á tot lo que es nostre 's fá desde alguns sigles. La tendencia constant y decidida á acabar ab tot lo que tinguí caràcter catalá ó de qualsevol de las regions del antich Aragó, no ha minvat gens ni mica. En lo discurs inaugural vaig parlar d' alguns del efectes d' aquesta tendencia, y podria avuy multiplicar los recorts per acabar de demostrar que de tot lo que era catalá y estava adaptat al nostre caràcter, res ne queda.

En aqueixa obra de destrucció s' ha fet molt per la forsa, pero s' ha fet molt més encara per maneras insidiosas, y moltes de las nostras cosas han anat desapareixent de poch en poch, sense que s' hagi hagut de recorre á midas violentas.

Vejis sinó lo que ha passat ab la nostra llengua. No sé que existeixi cap disposició general que la prohibeixi, y no obstant y aixó, per medi d' órdenes particulars é insidiosas, se la había arreconada á tal extrém, que avans del renaixement literari catalá, nosaltres mateixos no 'ns atrevíam á usarla en actes sérios. Avuy per avuy, no sols usan una llengua estranya per nosaltres todas las corporacions oficials catalanas, que podrian parlar la propia, sinó que fins en las reuniones particulars que tenim en públich, parlem casi sempre en castellá, conseguint sols lo no entendrens moltes vegadas. No cregeu que al dir aixó exageri, puig es ben sapigut que per moltes llenguas que un estudihi, no arriba may á possehirne cap ab la perfecció de la que ha après en la infancia.

En algunas cosas l' afany de fer desapareixe tot lo que t'è tendencia catalana ó aragonesa nos porta al ridicul. Al numerar als reys se prescindeix fins dels fets, y avuy per avuy per tot arreu se diu oficialment al mo-

marca regnant Alfons XII, sent impossible demostrar que avans que ell n' hagin regnat onze més a la nostra terra. Basta que tingui lo número dotze en la genealogia castellana per imposar aquest número a totes las demes regions que forman la nació.

Podria multiplicar los escemples y fora cosa de no acabar en una setmana. En l' ordre religiós passa lo mateix que en l' ordre civil. Lo primat de Espanya es l' arquebisbe de Toledo, prescindintse per complert dels de Tarragona y Saragossa. ¿Per qué? Perque la una arxidiócessis es catalana y l' altra aragonesa.

Sols un exemple eminentment ridícul afegiré als exposats. Arrencant del supòsit de que la capital es lo tot y las provincias son sols entitats molt inferiors, la gent de la cort no pot suposar que existeixi un camí de ferro que no surti de Madrit, y tè marcat que al anomenarse totes las empresas posin com a primer nom lo de la població més immediata al centre. Aixís tenim que fins lo camí de ferro que va a Sarriá, no es de Barcelona a dita població, sinó de Sarriá a Barcelona.

L' estat de guerra que desde fa sigles se 'ns ha declarat, y que había passat cuasi a ser un mal crónich, s' ha convertit avuy en malaltia aguda. En la campanya que está sostenintse desde fa algun temps, tenim perdut ó amenassat de mort tot lo que 'ns quedaba que pogués recordar lo nostre antich caràcter. Per medi de tractats nous y del refermament dels antichs: per medi de reformas en los aranzels, s' ha donat ó volgut donar lo cop de gracia al modo de veure catalá respecte del treball nacional, y per si alguna vida podía quedar a aquest, lo considerable augment en la tributació completarà la obra empresa. Com si no n' hi hagués prou ab los cops portats a la industria, s' amenassa també a las nostras lleys, als nostres códichs venerables, als que debem en gran part lo nostre benestar, y estém avuy a punt de veure que d' un cop de ploma se 'ns imposi un códich castellá, intentantse aixís lo que no pogué conseguir Felip V. a l' endemà de la nostra gran caiguda.

Y es lo pitjor que en lo que avuy se fa contra nosaltres se porta la sevicia fins al punt de voler assegurarho per medi de compromisos ab l' estranger. En las feridas causadas a la nostra industria s' hi ha interessat fins avuy a Bélgica, a Fransa y a otras naciones, y demà s' hi interessará a la poderosa Inglaterra. L' anomenat arreglo dels deutes se fa també mediant tractes ab l' estranger, tal vegada porque l' augment en la tributació que aquell arreglo fa necessari, tampoch pugui tornar-se endarrera sense complicacions internacionals. Nosaltres compreném bé que aixís ho fassin. En la Espanya castellana no hi ha res que sigui solit ni ab vida que pugui garantirse per uns quants anys. Lo que més robust sembla, cau a impulsos de cualsevol ventada que s' alsa cuan méns s' espera, puig ni tant sols han sapigut arrelar un régimen regular. Los que empunyan lo timó y 'ns fan la guerra, volen que lo que ells no foran capassos de sostenir, ho sostinguin per son interés propi las naciones estrangeras.

Tot aixó posa a Catalunya en una situació anormal y la obliga a pensar com sortirà del pas y 's salvará de que 's consumi la catástrofe final que la amenassa.

Dech atacar la cuestió de front, y per consegüent he de fer historia de com vingueren las novetats darretras. Al ferla sortiran de relleu defectes gravíssims,

errors capitals de part nostra, defectes y errors que no dech amagar si hem de procurar corretjirlos en lo successiu.

Tots recordeu las circunstancias en que van venir las novetats econòmicas. Tots recordeu aquella bojeria bursatil, que estigué a punt de portarnos a la ruina més vergonyosa, a quedar fallits per sempre més. Ficeu vos en una coincidencia que es digna de cridar la atenció. Mentres a Madrit se preparaban las novetats econòmicas, desde Madrit mateix se 'ns comunicaba la febra bursatil, que, cega y desatentada, apartaba 'ls capitals de las verdaderas fonts de riqueza, del treball y de las industrias productivas, y 'ls comprometía en operaciones tant inmorals com estúpidas.

Ficséu vos hi bé: mentres aquí creixia la saturnal; mentres, indignes de nosaltres mateixos, cridaban molts que 'l home pot enriqueixre en un día sense cap treball ni cap inteligencia; mentres ab l' agiotatge de primas y comissions y 'l joch de societats sense fonament, ni rahó de ser, ni objecte, anaban molts a veure qui 's quedaria ab la mona, ó parlant mes clar, a veure qui fora l' últim estafat, a Madrit se treballaba contra la nostra riqueza real y verdadera y algú preparaba 'l plan per arrancarnos tot lo que més nos servia.

Per gran fortuna, lo plan no va poder consumarse, sens dubte porque la desilusión va venir massa aviat, porque lo desglás d' aquella gran bola d' enganys y trampas va tenir efecte avans de lo que algú desitjaba, y tots vam tenir temps de ficsarnos en las novetats que 's preparaban. Si hagués seguit la saturnal bursatil, nos hauriam adormit richs en papers mullats y milions imaginaris, y al despertarnos nos hauriam trobat sense lleys, sense industria, sense telers, sense obradors, y en mitj de la nostra ruina irremisible hauriam hagut d' avergonyirnos de la nostra imprevisió y de las nostras culpas.

Sols per casualitat varem salvarnos de tan gran perill. Val donchs la pena de que mirém com debém ferho per evitar que aquells fets puguin reproduhirse. Es urgent que tots treballem per la regeneració del caràcter catalá.

Y si trist fou lo comensament, l' acabament no es gaire més satisfactori. Al veurens la pedregada a sobre, al convensens de que res podíam esperar per ser irrevocables las dessissions presas contra nosaltres, va semblar que volguessim despertarnos, y 's mostraren unànims los sentiments de Catalunya. Va semblar un día que anabam a posarnos en situació de dificultar que en lo successiu poguessim ser víctimas de novas ruínas.

Pero aquella actitud unánim sols va durar un día. Al endemà ja 'ns arrossegabam als peus de Madrit, y 'ls trens dels camins de ferro no bastaban per tantas comissions com sortían ab la consigna de suplicar als potentats per conseguir alguna engruna.

Aquesta conducta no era digne ni de la enteresa ni de la previsió catalana. Per enteresa no debíam jamay rebaixarnos devant dels que 'ns fuetejaban; per previsió no debíam mostrarnos suplicants, puig es segur que si 'ns creuhen débils y poruchs, no 's deturaran pas fins que hagin consumat los seus projectes. Ho sabem per experiencia; los caràcters rebaixats sols respectan als que mostran virilitat y enteresa.

Avans d' entrar en lo verdader objecte d' aquesta

conferencia, que es cercar quinas deuen ser las aspiracions de Catalunya, bo será que donguem una mirada en conjunt á la nostra situació actual.

¿Quina es aquesta? Al meu entendre es molt semblant á la que va atravessar la nostra terra en una altra época tristement memorable per ella.

Catalunya, sinó la reyna del mar, com dihem moltes vegades ab certa ecsageració que 'ns han encomenat, fou un día una potencia mediterránea de primer ordre, que ab més ó ménos sort competía ab las mercantils repúblicas italianas. Allavors vivíam del mar, y aprofitant la nostra situació envejable, eram principalment comerciants, puig si be teníam importants industrias, eran aquestas fillas del comers y de la ilustració en que vivíam. Lo gran comers de llavors era ab llevant, y ab llevant sostenían tráfeh y relacions activíssimas.

Poch després de verificada la unió de Catalunya y Aragó ab Castella, tingué lloch lo descubrimient de América que com es ben sapigut matá lo comers de llevant substituhinlo per lo de ponent.

No hi había allavors á Espanya cap població que mercantilment pogués compararse ab Barcelona y las demás de las nostras costas, per lo que lo just y lo natural era no sols que se 'ls permetés lo nou comers, sinó que se 'ls dés la má per poder fer ab ventatja lo cambi. Per estrany que sigui, res d'aixó va ferse, sinó tot al contrari. No sols van posarse entrebanchs al nostre comers, no sols va procurarse matarlo directa é indirectament, sinó que fins van crearse ciutats artificials al mitjdia d' Espanya, donantsels lo monopoli del tráfeh ab las Américas.

Allavors Catalunya va trovarse en una situació molt semblant á la que ara atravessa. Los mateixos que van destruir lo nostre comers, obligantnos á cambiar d' ofici per poder viure, volen destruir avuy la nostra industria, y fernes cambiar d' ofici altra vegada. Avuy volen que deixant de ser industrials nos convertim en culliters de vi comú.

La situació d' allavors y la d' avuy son semblants com duas gotas d' aigua. ¿Y qué va succehir allavors? Que obligats á cambiar d' ofici y no podentho realisar de moment, vam caure en una decadencia espantosa. Si no hagués vingut lo moviment expansiu de principis d' aquest sigle y ab ell no haguessim entrat en la nova vida económica que conservem encara, jo no sé pas ahont hauríam anat á parar.

Y nótis be que la industria que avuy se 'ns aménassa no es filla sinó de las circunstancias que acabem de indicar, lo qual fa que 'l nostre dret á demanar protecció sigui perfecte. Si las cosas haguessin anat com debían y 'l desenrotllo de Catalunya hagués sigut natural, segur es que foram encara avuy principalment un poble mercantil. Si som industrials es porque aquellas contrarietats, no fillas nostras, van obligarnos á serho, dant aixís ocupació á la nostra activitat, que es la condició que conservem més sensera.

Y aquí pregunto: ¿donats aquestos antecedents, podíam esperar lo que 'ns pasa? La nostra industria no había arribat á la perfecció, pero había ja alsat al treball temples que honran á la patria, y quan debíam esperar que Espanya estés orgullosa de la nostra obra, ja que quan menys som los únichs que li estalviem la vergonya de ser una nació sens industria, succeheix

tot lo contrari y se 'ns diu que hem de cambiar de ofici altra vegada. ¡Pobres de nosaltres si aixó hagués de succehir! Si un individu no pot cambiar sovint d' ofici sense ressentirsen tota la vida; ¿qué ha de succehir á un poble que á tals cambis se 'l obliga?

¡Y en quinas circunstancias hauríam de cambiar d' ofici! Avuy, per combatrens, s' ha procurat y en gran part s' ha conseguit enemistarnos ab moltes de las provincias d' Espanya, á las que s' ha dit que las novetats económicas no tenían altre objecte que 'l de salvarlas del egoisme de Catalunya. Se 'ls ha dit que si vivían en la miseria, era porque nosaltres las estabem explotant, y que nadarian en rius d' or si lograbam aixafarnos.

La situació, donchs, es grave. S' han sembrat odís, y no sabem lo fruit que 's recullirá. Lo que sí sabem es que no es nostra la culpa, ni podrá, per lo tant, caure la responsabilitat sobre nosaltres. Y sabem més encara: sabem que per molt que fassin los que volen aixafarnos, es ben difícil que ho conseguixin. Nosaltres tenim molts defectes, estem molt degenerats, pero ells ne tenen y ho están més que nosaltres, de manera que podem en conjunt afirmar que estém en condicions superiors á las sévas. Catalunya té encara molts medis per salvarse. Proposemnos un ideal, reconcentremnos, y de segur que triunfarém de la crisis d' avuy com hem triunfat de las d' otras épocas. Las ciutats artificials del comers d' América vejetan avuy y han de contemplar la nostra relativa prosperitat y ecsuberancia.

Ecsaminada ja, encara que á grans rasgos, la nostra situació actual, y avans d' entrar á manifestar quinas han de ser las nostras aspiracions, hem de convensens de que tenim rahó al sustentarlas. La primera circunstancia per entrar en lluyta y sortirne ab gloria es tenir rahó, y avuy tenim empenyada una verdadera lluyta, al ménos económica, ab gran part de lo restant d' Espanya.

No repetiré un dels principals fonaments de la nostra rahó, porque ja 'l he indicat encar que de passada. La nostra industria es respectable per son origen, puig que fou filla de las circunstancias escepcionals en que varen pòsarnos los mateixos que la combaten. Ab plena rahó, donchs, podem dirlos que 'ns deuen protecció. Si la industria catalana hagués nascut d' altra manera demanaria favor: avuy pot reclamar justicia.

Pero no 'ns bastan aquestos motius de circunstancias, y hem de buscarne d' altres mes generals. Hem de remontarnos als principis que avuy admet la ciencia, y véure si ab ells están conformes las nostras pretensions, ó las dels nostres adversaris.

Lo anomenat lliure-cambi y la protecció son fills de sistemas y modos de veure completament contraposats. Lo primer s' anomena científich porque diu que aspira á fer del mon una sola pàtria; la segona neix del fet d' estar los homens dividits en nacions diverses. Pel triunfo del primer hauría d' unificarse 'l mon enter, puig mentres hi haji distints pobles, hi haurá distints governs, cual sola existencia será sempre un element proteccionista.

Permeteume que avants de passar endavant aclareixi un poch aquesta afirmació. Governar y protegir son paraulas sinónimas en bona teoría política, y lo

acte més insignificant de govern es un acte de protecció per la nació governada. ¿Crea un poder una escuadra? Vol protegir la navegació y l' comerç. ¿Crea un exèrcit per mantenir la independència y l' ordre? Donchs protegeix en alt grau los interessos nacionals, que sense ordre é independència no podrien subsistir. No vull prodigar los exemples, puig que la cosa es evident. Mentres hi hagi nacions diverses ecsistirà l' proteccionisme.

Si l' lliurecambi té per ideal la unitat y la protecció la varietat, hem de examinar si la ciencia camina avuy cap á l' una ó cap á l'altra. Si l' mon tendeix á subjectar á tots los homens á un sol poder, están dintre del ideal científich los lliurecambistas; si, en cambi, tendeix á conservar y fins á aumentar las nacions ó societats polítiques, allavoras som nosaltres los que estém d' acort ab la ciencia.

La ciencia, senyors, es avuy eminentment práctica y positivista. Se funda en la observació y estudia las cosas tal com son y no tal com podrien ser. La ciencia no mira ja 'ls objectes que analisa baix punts de vista absoluts, sinó que 's limita als relatius, com relativa es la inteligencia del home.

Desde l' instant que la ciencia s' ha fet positivista y relativa, no pot de cap manera tendir á aqueixa unificació que ha sigut lo desideratum de tots los poders forts y ambiciosos y de tots los pobles dominants. Desde l' instant en que la ciencia escorcolla l' antigüetat de cada poble, y pesa 'ls cervells de cada rassa, y reconeix que entre homens y homens hi ha diferencies radicals; desde 'l moment que se sab que desde 'ls pobles salvatges que no poden contar més que pocas unitats, fins al sabi del cor d' Europa que está á la altura del progrés científich hi ha una escala gradual no interrompuda, no pot la ciencia posarlos á tots en un mateix nivell, ni ferlos passar pel mateix adressador.

La ciencia no tendeix avuy ni pot tendir cap á la unificació, porque sab bé que 'ls pobles civilisats de Europa no poden viure baix las mateixas lleys que 'ls salvatges de la Terra del Foch ó 'ls Zulús del Africa. La ciencia que té estudiats als homens no sols de cada rassa sinó també de cada nació y de cada comarca, y sab que entre tots ells hi ha grans diferencies de desentrotlló y d' abituds, no sols tendeix á conservar las diverses nacionalitats sinó també á subdividir las en cuan ho fassin necessari aquellas diferencies.

En aquesta qüestió magna s' han confós llastimosament los termes. Si s' enten que la unitat consisteix en subjectar á tots los homens á un mateix poder social, á ferlos viure baix las mateixas lleys, á ferlos tenir las mateixas costums, la ciencia no tendeix cap á la unitat. Si per unitat s' enten la conformitat de miras cap al progrés, contribuïhí cada rassa y cada poble en la mida de sas forsas y abituds especials, allavoras si que cap á aquest ideal camina la ciencia.

L' ideal civilisador no es fer de tots los homens un sol poble, sinó establir la verdadera germanó entre tots los pobles. No se 'ls vol subjectar ab la cadena d' un poder únich, sinó que se 'ls vol lligar ab los llassos de la amistat y de las bonas relacions. Las aspiracions de avuy son que l' home no sigui extranger en cap part del mon ahont hi hagi homens, gracias á que per tot arreu hi hagi comers d' ideas y de productes. Y aquesta germanó, aquestas bonas relacions d' amistat, aquest

comers d' ideas y de productes sols se conseguiran desenrotllant cada poble, cada agrupació sas abituds especials ab l' ajuda d' institucions que las favoreixin.

Un exemple vaig á citar que donará molta llum. En los temps patriarcals la familia tenia una unitat perfecta. Tots los fills vivian á la casa, tots treballaban per la casa, y aixis ells com sos descendents, dependian del patriarca, del cap, del amo. La familia patriarcal, ab son poder únich y absolut, ab la obediencia cega de tots los que á tal poder estaban subjectes, ab sa ineptitut per lo progrés y ab sa falta d' estímul per la millora, es l' exemple de lo que fora la humanitat unificada. La familia dels pobles civilisats, ab lo poder patern limitat en sa duració y en sas atribucions, espargint sos individus pel mon y dant origen á tantas familias distintes é independents com son los fills que forman casa, pero unidas totas ellas pels llassos de la sang y per la germanó, es mostra del ideal que per la humanitat té avuy la ciencia.

Molt més tinch de dirvos sobre aquest punt, y aixó fá que hagi de deixar-lo en suspens fins á la próxima festa, en que proseguiré la conferencia. Lo dit, no obstant, es ja lo suficient per demostrar que 'ls proteccionistas, en lo sentit més lato d' aquesta paraula, estém dintre dels ideals científichs d' avuy.

Jo demano, donchs, á tots lo que m' escoltan y als catalans en general, que 's ficsin en aquest punt de vista, que es la base del nostre futur triufo y la nostra arma més poderosa de combat. Los lliurecambistas madrilenys nos parlan sempre en nom de la ciencia y enlluhernan á molts invocant lo progrés, lo cosmopolitisme, la llibertat y altrás ideas simpáticas com aquestas. Demostrémlos hi que la seva ciencia no es la d' avuy, que sas teorías no portan al progrés y que 'ls seus idealismes son ja passats de moda, y tindrem de moment tota la ventatja que dona la rahó que 's basa en los principis científichs.

Y prou per avuy, deixant l' acabament per la sessió próxima, en que ecsaminarem las aspiracions que deu tenir Catalunya en la situació en que 's troba col·locada.

Dono las gracias á tots los representants de Corporacions y als demás que m' han honrat ab sa assistència y escoltant ab atenció ma pobra veu, y á tots los convidos per l' acabament de la Conferencia, que será lo próxim diumenje.

HE DIT.

SEGONA SESSIÓ.

SENYORS:

En la primera part d' aquesta conferencia vaig ecsposar quina es la situació en que s' ha col·locat á Catalunya, y al ser l' hora de sospéndrela estava examinant si en la lluyta empenyada tenim rahó nosaltres ó los nostres adversaris, á qual efecte vaig comensar á analizar quins estém més dintre del camí que segueix avuy la ciencia, acabant per afirmar que sas tendencias més avansadas portan cap al sistema protector.

Vos había fet notar que avuy la ciencia es positivista y partidaria de punts de vista relatius, estudiant las cosas tals com son, de lo que resulta que trobantse los

homens en condicions diverses y en distint desenrotll de facultats, es impossible arribar á la confusió de las rasses y dels pobles, essent la fraternitat y no la unificació la meta ahont la civilització s' encamina.

Hi ha molts altres punts de vista que no podré desenrotllar ab la extensió que voldria per lo poch espay que dona una conferencia, lo que 'm sab gréu, puig nó sé per Catalunya cuestió més important avuy que la de demostrar que 'l sistema protector está dintre del progrés y de la ciencia moderna. Alguns d' aquestos punts de vista no faré més que indicarlos, esperant que no faltarà qui ab millors condicions que jo 'ls desenrotlli.

Si entre 'ls homens y entre 'ls pobles hi ha diferencies capitals; si 'ls uns están més avansats y formats que 'ls altres; si están separats formant agrupacions ab vida propia y cada una té 'l seu poder protector, es natural que cada una d' aquestas agrupacions hagi de protegir-se contra la major part de las altras. Contra las més adelantadas ha de protegir-se porque sa major ilustració y poderío fa que sa competencia sigui temible; contra las més atrassadas porque sa clase treballadora, la que per l' estat avansat de la nació ha conquistat cert benestar y certs drets, no pot ni deu voler lluytar contra una altra que encara no hagi arribat á obtenir aquells drets ni aquell benestar. Existeix encara en alguns punts la esclavitud ó la servitut ¿Pot cap nació regularment organizada obligar á sos treballadors lliures á competir ab los esclaus ó servos? Per fortuna las aberracions morals troban son correctiu en la mateixa economia, y lo treball forsat y obtingut á cops de fuet surt més dolent y fins més car que 'l voluntari, obtingut per medi de contractas.

A molts los semblará que aquestas ideas son raquíticas y encongidas, y son no obstant las únicas conformes ab la ciencia d' avuy.

Hi hagué un temps en que las anomenadas ciencias morals, inspirantse en tot menys en la observació directa y afalagant la vanitat humana, sostenían que 'l home era 'l rey no sols de la terra sinó del univers, que no había sigut creat per altre objecte que 'l de sa utilitat y recreo. Avuy aixó ha cambiat, y las ciencias naturals, baixant al home de son trono de fanch, l' han elevat molt més que no ho estava, puig que en lo possible comensa á coneixes. Avuy la ciencia diu que no sols viu l' home sinó que viu tot; lo mateix los sols que 'ls átomos, y aqueixa vida universal no es més que un moviment incessant, una transformació continuada, una lluyta constant. No 's mou res en l' univers, no 's transforma la més petita part de materia, que no hagin sostingut una lluyta tremenda los elements transformables. La lluyta per la vida es la síntesis de las ciencias naturals d' avuy.

Ecsamineu qualsevol fet y vos apaixera la lluyta. Tot parlantvos en aquest moment, respiro, y cada vegada que 'l meu pulmó 's dilata te lloch una verdadera batalla. La llei de la lluyta es que triunfi 'l sér més adequat á las circumstancias en que la lluyta 's verifica, y per aixó veureu que mentres lo pulmó es sá, obliga al aire, á pesar de sa resistencia, á entrarhi y á barrejar ab la sang las substancias que han de repararla, aixís com quan lo pulmó no te condicions de vida, l' aire triunfa y destrueix la entranya, produhint la corrupció dels cementiris. Dintre d' aquesta batalla

general, ¡quántas lluytas parcials se verifican! Si poguessim presenciar tots los episodis del més senzill moviment respiratori; si poguessim farnos cárrech de totas las transformacions y de totas las resistencias que tenen lloch, hauríam de confessar que aquella batalla es sinó tan terrible per nosaltres, tant interessant com las que fan corre rius de sang per la terra.

Advertiu be, senyors, que la lluyta continuada es condició de vida, y que si cessés un sol moment fora aquest lo de la mort del univers. Y advertiu també que lo mateix que lo en mont físich, passa en lo mont moral. Sens lluyta no hi ha vida, y diré més encara, puig es indubtable, que com més lluyta hi ha, la vida es més enérgica.

¿Voleu probas positivas? Ficseu la vista en las nacions que més progressan, y veureu que allí es més activa la lluyta. La lluyta natural no 'ls basta y artificialment la provocan. ¿Volen aixecar un monument ó un edifici? Cridan á certamen, es dir, á lluytá. ¿Volen que 'ls poetes cantin la patria, la fe ó l' amor? Los posan en competencia y donan premis als que surten victoriosos. Examineu los objectes de la cent y una associacions que 's crean, llegiu los periódichs, entereuvos dels cartells, dirigiu la vista á qualsevol manifestació pública ó privada, y may deixareu de veurehi la lluyta entaulada entre tots y cada un, entre cada un y tots.

¿Voleu probas negativas? Ficseu la mirada en las nacions retrassadas y descubrireu al moment que la lluyta no es allí activa. La Xina es un dels punts més pacífichs, es la nació que ha reunit més gent baix un sol poder, es un petit modelo pels que voldrían la unificació de tota la especie humana, y la Xina está inmóvil, estancada, sens progressar. Los xinos son avuy lo mateix que eran molts sigles enrera. ¿Per qué? Perque los falta la lluyta que dona vida á las nacions de Europa. Lo mateix que dels xinos pot dirse dels mussulmans y de tots los pobles fatalistas.

Recordeu lo que passa en los parlaments y en tota reunió d' homens. Si no tenen en son seno distincts parers, son morts. Las oposicions son tan necessaries com las majorías. Si en una nació, si en un poble hi hagués unanimitat de miras en tot, per avansat que estigués decauria de presa; hi faltaria la condició de vida, que es la lluyta.

Si la lluyta es llei de vida, lo verdaderament científich y civilisador consisteix en dirigirla y suavisar sos efectes. L' home atrassat combat ab las armas y lluyta per medi de la forsa; á mida que 's civilisa y avansa deixa las armas materials y utiliza medis morals é intellectuals. Sa civilisació no fa desapareixe la lluyta, sinó que la augmenta encara: lo que fa es convertirla de guerrera en pacífica, treyntli aixís tots los efectes desastrosos, per recullirne los que impulsan al progrés.

¿Y encara hi ha qui sostingui que la humanitat ten-deix cap á la unificació, cap á la dependencia d' un sol poder! ¿A qué 's deu que avuy ecsisteixin grans nacions, sinó al recel en que viuen las unas de las altras, per no haber arribat encara la nostra civilització á suprimir la lluyta guerrera? Las grans agrupacions que hi ha avuy, aqueixas nacions de molts milions d' homens, no s' han format per res més que per resistir ó atacar á las altras. No tenen per mira 'l progrés sinó 'l poderío que satisfá son orgull.

Si algun dia arriba á desapareixe l' estat de guerra y es substituhit per la competencia pacífica y civilisadora, los nostres descendents no voldrán creure que hagin ecsistit las gran agrupacions d' avuy, ni comprendrán que milions d' individus de caràter distint y d' interessos diferents haguin viscut subjectes á un mateix poder. Tal idea se 'ls apareixerá com la més gran de las tiranías, puig no tindrán rahó de ser altrás agrupacions que las d' aquellas comarcas que tinguin interessos y modo de ser enterament comuns, que en cas de competencia entre ellas, subjectarán á arbitratjes las cuestiones que las divideixin.

La unificació conduheix á la tiranía y la individualisació porta dret á la llibertat. Tots los que han mogut als homens ab la idea de formar del mon una sola república ó un sol imperi, no treballaban més que per imposar sa voluntat á tots los demés. Tots los grans unificadors, desde 'ls del mon antich als dels nostres dias, desde Alexandre á Napoleon, han acabat per subjectar als conquistats á son despotisme. Los grechs, en cambi, que adoraban la llibertat, no van unificar sinó individualizar, y á la competencia entre sas petites ciutats lliures debem aquell doll de civilisació qual brillantó nos illumina encara. Y advertiu que tant bon punt com va neixe qui digués als grechs que volia fer-los grans y portarlos al progrés per medi de la unificació, va desapareixe la llibertat y la civilisació de Grecia. Despés de las gran conquistas d' Alexandre ni un sol raix de llum surt d' aquella terra privilegiada.

De tot lo dit resulta que sent condició del progrés la lluyta y existint moltras agrupacions d' homens formant cos de nació, cada una d' aquestas ha d' emplear los medis per poder subsistir y millorar en totas las esferas de la activitat, lo que es lo mateix que dir que ha d' adoptar un sistema verdaderament protector de totas las manifestacions de la vida. Resulta també que no son los que s' anomenan lliurecambistas los que poden parlar en nom del progrés, de la llibertat y de la ciencia, cap ahont se va sols pel camí oposat al que ells segueixen.

Hora es ja de que dongui per terminat aquest punt importantíssim; pero no ho faré sens recomanarvos avans á tots que l' estudieu á fons, puig que es ja temps de que fonamentem lo nostre sistema damunt de bases rigorosament científicas.

Paso ja á ecsaminar quinas han de ser las aspiracions de Catalunya en los moments actuals y quina conducta ha de seguir per realisarlas aviat, entrant aixís de plé en lo tema de la present conferencia.

Pero avans de tot haig de ferme una pregunta. ¿Ha de tenir Catalunya aspiracions especials?

Crech que la resposta de tots nosatres sería unánime. Si Catalunya té caràter propi, y vida propia, é interessos propis, ha de tenir per forsa aspiracions especials. Catalunya, además, se troba avuy en situació anormal: ahir va veures atacada y espera que tornarà á véureshi demá, lo que fa que sas aspiracions de sempre han de ser avuy més enérgicas y concretas. Nos trobem avuy en tal estat, que ó be hem de perdre lo nostre caràcter, las nostras abituds, lo nostre temperament y tot lo que constitueix lo nostre modo de ser, ó hém de fer un gran esforç per evitarho. Hem de rendirnos á discreció ó hem de defensarnos ab energia.

Jo crech que tots los que aquí 'ns trobem no som

pas dels que que creuen que debém rendirnos. Creyém que hem de lluytar y per tota lluyta es necessaria una bandera,

Lo proteccionisme prés en lo sentit lato que he indicat avans, y no entenentlo com una mera qüestió arancelaria, pot formar lo lema principal de la nostra bandera.

Prement lo proteccionisme en aquest sentit lato y com á sistema general social y polítich, respondrem perfectament á la nostra situació actual. Avuy hem de convensens de que no podem refiarnos més que de nosaltres mateixos, y partint d' aquesta idea hem de portar endavant tot alló que sols de nosaltres dependeixi. Fent tot lo que podem fer ab nostres propis medis, lo primer resultat será tornarnos forts y sent forts serem respectats.

Si Catalunya comensa per no refiarse més que de ella mateixa y fa tot lo que estigui á la seva ma per protegirse, no sols será respectada, sinó que aquest mateix respecte farà que se li donguin aquells altres medis de protecció que no pot obtenir per ella sola.

No sé si he dit ja, y en tot cas ho repeteixo, que 'ls medis protectors no 's reduheixen á un sol sinó que son moltíssims, y aquí no he d' amagar, consecuent ab lo propósit que m' he fet de parlar clar, que hem donat una importancia ecsagerada al medi aranzelari. Aquesta ecsageració, que moltras vegadas s' ha semblat al exclusivisme, nos ha fet olvidar molts altres medis de protecció tant importants al menys com los aranzels. A Catalunya fa molts anys que tenim establerta la industria y jo pregunto: ¿tenim escola industrial catalana? ¿tenim al menys ensenyansa? ¿tenim museus y exposicions en que aixís los principals com los dependents y obrers puguin no sols ecsaminar lo que nosaltres produhim, sinó també compararlo ab lo que produheixen los altres? Vritat es que, dada la organizació de la nació, tot aixó no deuríam crearho nosaltres, pero no es menys cert que podríam haberho creat, ab grans resultats positius y práctichs.

Avuy més que may es precís que no 'ns volguém enganyar á nosaltres mateixos. Jo he sentit dir cent vegadas que 'ls Estats-Units d' América deuen la seva prosperitat creixent, que fa ja por á Europa, als aranzels y res més que als aranzels, y aquesta afirmació es falsa, falsíssima. Si poguessim aplicar lo sistema decimal á la mesura de las causas de prosperitat dels Estats Units, trovaríam que 'ls aranzels pot ser no arriban á representar deu centims de la totalitat de las mateixas. La prosperitat d' aquella nació poderosa 's deu á sa situació especial que li permet no tenir casi exércit ni marina, á son terreno fins avuy inacabable, á sas institucions prácticas y expansivas, al vigor de las rasses que alimentan sa colonisació, á sas ideas, á sas costums, á sas aspiracions y á moltras altrás circumstancias, entre las quals ne citaré una sola, que es pot ser la principal y que per desgracia tenim bastant olvidada á Catalunya. Lo gran element proteccionista dels Estats-Units, han sigut los professors y mestres. ¿Es natural que la potencia productora de la gran Confederació americana amenassi y fassi tremolar á la vella y corcada Europa, si sols la ciutat de Nova York gasta allí en instrucció més que aquí nacions enteras! Imitem als Estats-Units no sols en los aranzels, que son un gran medi protector, necessari moltras vegadas, pero no

l'únich, sinó també en moltes altres coses; imitemlos sobre tot en la afició als llibres y á la escola, y veureu com los nostres progressos serán notables.

Jo he sentit parlar moltes vegades de primeras materias de la industria, y pocas, molt pocas, he sentit citar com á tal la primera materia veritable, que és la il·lustració, y res més que la il·lustració. En la lluita per la vida, cada poble lo mateix que cada individu, queda reduhit á fer lo que sas circumstancies especials li permeten. Per aixó es que las nacions més il·lustradas tenen las industrias artísticas, las que suposan genit y delicadesa, aquelles per las quals no bastan obrers máquines, sinó que esigeixen intel·ligencia; per tot lo qual son las industrias més lucratives ab la ventatja de valer molt més la ma d' obra que las materias transformadas, mentres que las nacions méns il·lustradas han de reduhirse á las manufacturas bastas, en las quals lo treballador no pot esperar més que un jornal misérrim. Dongui Catalunya la deguda importancia á la il·lustració y farà un gran pas en la vía de la protecció verdadera.

Ha arribat ja 'l temps de que reflexioném y omplim molts vuits qu' hem tingut fins ara. Si vegessim reunits los diners que 'ns costa lo suplicar á Madrid, es segur que 'ns espantaria la suma. Deixém d' una vegada de enviar allí comisions y delegacions, deixém de subvencionar á sigui qui sigui que vulgui vendrens favor á pés d' or, y comensém per alzar lo primer Institut Industrial en que puguin formarse tots los que contribueixen á la industria, desde 'l fabricant al obrer, y estarém en camí de fer grans progressos. La il·lustració es la primera materia de la industria; lo poble més il·lustrat anirà sempre al davant dels altres pobles.

Una altra cosa necessita Catalunya com lo pa que menja. Necessita despendres d' una preocupació que ha sigut tal vegada la causa principal del estat en que 's trova. Catalunya s' ha dedicat no més que á treballar, á desenrotllar sas industrias, y engolfada en aquesta tasca ha olvidat per complert la vida pública. Y no sols la ha olvidada, sinó que s' ha posat de moda entre 'ls catalans lo murmurar d' ella. Avuy, senyors, en concepte de molts de la nostra terra, per ser home de bè es precis no ocuparse gens ni mica de res que se sembli á política.

Jo no sé que pugui donarse una idea més errónea y falsa ni una proba més evident de la degeneració d' un poble. ¿Què dirían los que tal idea sustentan si se 'ls volgués persuadir que pot haberhi un bon comerciant sens cuidar-se dels magatzems y escriptoris, un bon fabricant sense vigilar may sa fábrica? ¿No veuen que si 'ls catalans no aném á la vida pública, si la aburrim, s' apoderarán d' ella altres que no tenen cap interés per las nostras cosas, que ni tan sols coneixen? Molt d' aixó ha succehit per desgracia y estém á punt de perdre ó hem perdut tot alló que mes necessitabam. ¡No hauria vingut, no, la ruína que 'ns aménassa si 'ls catalans no haguessim descuidat la vida pública! Aixís com en industria aném al davant de totas las provincias sols porque 'ns hi hem dedicat, si 'ns haguessim dedicat á la vida pública faríam sentir lo pes de la nostra influencia, puig si no tinguessim tantas paraulas com los que avuy la monopolisan, tindríam tal vegada millors fets, y lograríam contrabalansejarlos.

D' algun temps á aquesta part he sentit moltes ve-

gadas donar lo crit de «abaix los partits,» puig que en aquestos darrers temps s' ha extremat la moda de malehir la política. Si «abaix los partits» vol dir que hem d' apartarnos dels que fins ara 'ns han deshonrat y no nos han portat més que vergonya y ruína, lo crit pot ser lo principi de la regeneració de Catalunya. Jo, senyors, comprench que ningú pot avuy afiliarse en aquestos partits, que están gastats y caiguts en lo més just descredit, y ho comprench tant, que jo mateix m' he apartat completament d' aquell á que perteneixia á mitjas. Pero si 'l crit de «abaix los partits» vol dir que los catalans hem d' apartarnos sistemáticamente de la vida pública, dech declarar molt alt que no conech res més perjudicial per nostre porvenir. Los que predican l' apartament sistemátich de la vida pública fan molt més mal del que 's pensan. Lo triunfo de sas ideas fora en los moments actuals un verdader suícid; fora assensinar á Catalunya.

No haix d' amagar una consideració que m' acut en aquest moment. Si 'ls partits madrilenys, gastats y perduts, no 'ns han dat res de lo que habían de darnos, nosaltres hi tenim una part de culpa, petita ó grossa. Lo nostre apartament de la vida pública ha fet que 'l temperament reflexiu dels que vivim prop dels Pirineus no hagi temperat lo carácter imaginatiu y somniador dels que habitan en las planuras del mitj día. Si nosaltres nos haguessim cuidat de la cosa pública, hauríam tal vegada conseguit armonisar los dos caràcters principals que divideixen als que forman part de la nació, y aprofitant allavoras lo bo que tenen un y altre sens caure en la exageració de cap dels dos, hauríam fet alguna cosa profitosa. Hem abandonat la gestió de lo que més nos interessa á la gent méns positivista y y més irreflexiva, y ara 'n paguem las consecuencias. Ben segur es que sens lo nostre apartament no hauria pas vingut lo que ara 'ns está passant. Si apesar dels nostres esforços hagués vingut, tindríam tota la justicia de la nostra part, aixís com ara tenim poch dret á queixarnos de lo que pel nostre descuit se verifica.

Lo verdader, l' eficas, l' únich medi de regeneració de Catalunya, l' únich remey pels mals passats y l' únich preservatiu pels futurs, es entrar de plé y ab ardor en la vida pública. Catalunya ha d' oposar son temperament á altres temperaments, sas ideas á altres ideas, sos partits á altres partits. Jo comprench y aplaudeixo lo crit de «abaix los partits» si vol dir «abaix los partits madrilenys dintre de Catalunya,» puig cap català deuría formar part de tals agrupacions, que sense contrapés, á res de bo conduheixen. Pero si 's tira abaix una cosa ha de ser per alzarne una altra, y crech que es ja hora de que 'l renaixement català se traduheixi en fets pràctichs y 'ns proposém algun objecte que valgui la pena.

Si hem d' entrar de plé en la vida pública, hem d' aspirar á que Barcelona sigui un centre de moviment que contrabalanseji y temperi lo moviment de Madrid. Per conseguirho, hem d' agruparnos tots y fer neixre lo gran partit català, que s' ocupi ardentment de la cosa pública; que no deixi passar la més insignificant ocasió sens fer sentir la seva veu. Lo gran partit català ha de pendre part en totas las lluytas que 's presentin, y com los irlandesos, ha de treballar per tenir representants per tot arreu, desde las Corts de la nació fins al darrer municipi.

Lo gran partit català pot neixre ja y fersse poderós molt depressa, puig que pot admetre á gent de totes las procedencias, que estigui cansada dels partits madrilenys y disposada á abandonarlos del tot. Tenim l'adversari davant y no 'ns faltará lluyta, per lo qual no convé dividir las nostras forsas. Més enllá, quan siguem ja forts, podrem fer la divisió natural entre 'ls més ó menys avansats, que havuy hem de presentar-nos formant un sol cos y una forsa sola.

Per fortuna hi ha una pila de aspiracions en las que podem estar conformes tots los fills de Catalunya, y ellas poden formar lo lema de la bandera del gran partit català. De totes aqueixas aspiracions vaig sols á manifestarne algunas.

Podria ser una aspiració del gran partit català la obtenció dels drets oficials per la nostra llengua catalana.

A molts los semblará estrany que dongui tanta importancia á la llengua, que posi son reconeixement com á primer ideal que hem de tenir, y no obstant jo crech que es de justicia posarlo com á tal.

S'ha dit ab molta vritat que hi ha poble mentres subsisteix la llengua, y per aquest sol motiu hem de treballar enérgicament per conservar la nostra. Pero no es aixó sol, sinó que l'olvit de la catalana ha fet que la il·lustració de Catalunya sigui avuy molt menor de lo que seria.

Tenim duas llenguas y no 'n coneixem cap. L'una, la nostra, comensem á apéndrela l'día que naixem, y de l'altra, de la castellana, no 'n sentim res fins que entrem á estudi. D'aquí resulta que quan lo noy comensa á aprendre enten perfectament lo català y del castellà no 'n sab un borrall, y no obstant en castellà se 'l ensenya; d'aquí resulta que 'l noy no pot aprendre res de profit, puig te prou feyna en posarse en situació d'entendre al mestre, y pert los millors anys de la vida, y queda retrassat, y no 's refá may més de la perdua, porque lo desenrotllo y creixement de las facultats intellectuals es de tal naturalesa, que lo que 's queda endarrera no 's torna á trovar, puig cada edat té la seva abtut per assimilarse certs coneixements.

Durant tota la vida 'ns ressentim d'aquest dualisme de llenguas, y may arribem á possehir ab perfecció la una ni l'altra. La catalana la entenem bé, porque es la nostra, pero no la podem llegir ni escriure porque no se 'n ensenya. La castellana no la entenem bé, y hem de llegir y escriure en castellà. La falta de la llengua influheix molt més de lo que sembla en la menor il·lustració de Catalunya. La proclamació de la catalana com una de las oficials espanyolas nos proporcionaría las ventatjas inmensas de tenir llengua propia.

Arrivat á n'aquest punt tinh de destruir una preocupació que está bastant estesa. Molts son los que per lo mateix motiu que somían en la unitat de las rasses humanas, esperan la llengua universal, y d'aquí 'n deduheixen que hem de castellanisarnos, y son enemichs acérrims del nostre renaixement.

¡Quinas ilusions més mal fundadas! Pot ben bé assegurar-se que mentres l'home parli ab la llengua, parlará llenguas diferents. Pero pressindint d'aixó per un moment. ¿D'ahont han tret los unificadors d'idiomas que la llengua universal hagi de ser la castellana? ¿Pot passar tal absurdo per la imaginació de ningú?

Si entre las nacions civilisadas s'hagués fet una convenció adoptant com á general una llengua viva ó morta, y nosaltres nos resistíssim á estudiarla, tindrían rahó los que 'ns contradiuhen; pero ¿qué té que veure per la universalitat de una llengua lo que nosaltres parlem castellà ó català?

Haig de recordar alguna de las ideas esposadas anteriorment per acabar de tractar lo punt que estich analisant. Si 'ls homens son diferents; si 'ls uns pobles son vells y altres pobles son joves; si 'ls cervells dels uns pesan molt més que 'ls dels altres; si 'ls uns viuen en los trópics y 'ls altres prop del estrem del Nort, no parlarán may una mateixa llengua per las mateixas rahons que no formarán una sola nació. Y encara hi ha més: la llengua no sols es diferent de poble á poble sinó de classe á classe dintre d'un mateix poble. Porteu á un manobre á una reunió aristocrática y per més que escolti las conversas, ne surtirá sens haber entés casi res.

Vull fins suposar que un día un poder que ho dominés tot fes fer una llengua espresa y decretés que fos universal. Encara que tots los homens la aprenguessin no subsistiria. Cada poble, cada classe, la adaptaría al seu temperament, costums, necessitats, modo de ser, etc. etc. y al cap de poch anys no s'entendrian los uns als altres, y tindriam una nova torre de Babel, un nou símbol de la confusió de llenguas.

No 's digui, donchs, que 'ls que volém la restauració complerta de la llengua catalana anem contra 'l progrés. Casualment en nom del progrés la demanem, puig estem segurs de que al cap de poch anys de haberla obtinguda nos trobaríam ab grans progressos fets á Catalunya. Sols vos faré un recort. Mentres los catalans no feyan cap ús escrit de la nostra llengua, foren molts, moltíssims los que 's dedicaren á la literatura, y molt poch, per no dir cap, los que sobressurtiren de debó. ¿Per qué? porque usaban una llengua que no era la seva. Vingué un día lo renaixement, y la primera poesia que dels nostres temps s'escrigué en català va posarse al nivell de las millors d'altras literaturas. ¿Per qué va l'Aribau encertar tan bé sa oda á la patria? Porque va imaginarla en català y escriurela en la llengua propia. Lo mateix ha succehit ab lo teatre y ab tots los demás rams literaris. Al moment que vam compondre en català vam tenir literatura. Pot, donchs, assegurar-se que tant bon punt com pensessim y reflexionessim en català, tindriam també ciencia propia, y no es molt suposar lo dir que, com la literatura, 's posaría al punt al nivell ó per damunt de la raquítica ciencia castellana.

Altre ideal que podría enllassar al gran partit català seria la conservació de las nostras lleys civils, á cual efecte deuríam poder odificarlas y luego anarlas continuament adaptant á las novas necessitats que 's presentessin.

No vull entrar de plé en aquest punt porque 'm ficaria en un terreno inagotable. Tots vosaltres sabeu que las nostras lleys, que tant estimem per lo molt bé que nos han fet, están avuy amenassadas de mort.

A un poble que com lo nostre vol anar endavant, no pot bastarli la conservació de las lleys, que per bonas que siguin, están atrassadas de tres sigles y no responen á las necessitats d'avuy. Necessitem modernisarlas, á cual efecte hauríam de comensar per compilalas

ó codificarlas, y hauria d'establir-se la forma de que luego no tornessin á quedar petrificadas per falta de medi de introduhirhi la més petita modificació. Ab la compilació ó codificació, no sols seguiríam una corrent jurídica que es avuy poderosa, sinó que conservariám la tradició catalana. En efecte, mentres Catalunya va tenir vida propia, va anar ab los progresos de la civilització, y va fer diverses compilacions de las lleys per las quals se regia.

L'ideal de la conservació y reforma de las lleys vigents en Catalunya seria un verdader llas d'agrupació entre 'ls catalans.

També podria ser una aspiració pel gran partit català lo conseguir que la administració pública fos en Catalunya eminentement catalana y servida per catalans. ¿Sabeu perque hem perdut casi tot lo nostre? Perque totes las oficinas son servidas generalment per castellans, enemichs naturals de tot lo que té color de la terra. Desde las nostras Universitats en que se 'ns ensenya á la castellana, en las que s'adultera la historia prescindint casi per complet de lo que més de prop nos toca, y s'anomena dret comu al especial de Castella y ab prou feynas se 'ns diuen quatre paraulas del vigent á Catalunya, fins á la més petita secretaria, lo treball demolidor es constant y jamay interromput. ¿Qué d'estrany té que hagi anat desapareixent tot lo català si no tenim administració catalana?

Inútil es afegir que 'l gran partit català hauria de treballar per la protecció en tots los terrenos; no sols per la aranzelaria sinó per tots los demás medis protectors que puguin emplearse.

Una vegada existís lo gran partit català y Barcelona fos un gran centre de vida pública independent de la de Madrid, podria entendres ab los de las altrás regions, que están esperant que alguna comensi. Si á Espanya hi ha duas tendencias que podrém anomenar aragonesa y castellana, á Barcelona, per sa situació, per sa preponderancia, per sa riquesa y fins per sa historia li pertoca ser lo porta estandart de la tendencia aragonesa.

Si aixó succehís s'establiria de moment una lluyta enérgica entre las aspiracions autoritarias, absorvents y centralisadoras del mitjdia representadas per Madrid, y las expansivas y descentralisadoras del nort y del llevant representadas per Barcelona, y de la lluyta 'n resultaria la transacció entre las duas. S'armonisarián los temperaments y tots ne sortiríam millorats d'una manera notable.

Com vull acabar avuy aquesta conferencia, dono aquí per terminat lo desenrotllo del tema.

La síntesis de tot lo dit se reduheix á afirmar que es urgent la creació del gran partit català. No sé modo més digne y viril de respondre als crits de guerra que han ressonat contra Catalunya, que entrant de plé en la vida pública ab la visera alsada y ab objectius ben determinats. Y si algun día logrem fer respectar las nostras ideas y punts de mira; si algun día lo nostre temperament reflexiu corretteix y tempera lo temperament imaginatiu que ha lograr casi sempre imposarsens, podrem gloriarnos d'haber fet possible la pau á Espanya, que no conseguiran jamay los unificadors que pretenen dominarla, sinó 'ls que inspirantse en las lleys del progrés y en los principis de la ciencia moderna, caminin cap á la llibertat verdadera y donguin expansió á totes las entitats que tinguin vida propia. Proposemnos un programa catalanista emancipador y civilisador, y haurem fet més en pró de la unitat espanyola que no van fer los reys Felips ab las sevas armas ni las Corts del período constitucional ab sas disposicions uniformistas y centralisadoras.

La unitat d'Espanya no 's conseguirá mentres sas diversas regions no siguin consideradas com á germanas, y no 's considerarán tals mentres alguna d'ellas vulgui tenir lo predominí. Los castellans odian las nostras lleys civils principalment perque fan possible la institució d'hereu. ¿Per qué volen que dintre de la nació sigui Castella la pubilla?

Jo sé bé que un programa resoltament catalanista no será acceptat de moment; se bé que haurem de sostenir una gran lluyta, fins contra molts catalans que no sabrán despenders de las preocupacions que tenen arre-ladas. No per aixó hem de desanimarnos. Totes las ideas fan la seva via, y la farà la idea catalanista. Avuy totes las regions d'Europa que 's trobaban en situació semblant á la nostra van despertantse, y algunas d'ellas han resolt ja 'l problema.

Además no hem de olvidar que vivim á Espanya. ahont tot es possible un día ó altre. Arbolém la bandera, y quan la situació sigui favorable, quan torném á un d'aquells períodos de vicissituds, com tants n'hem vist y que jamay faltan á la nostra treballada patria, no nos será gens difícil lo ferla triunfar.

Hi ha un adagi árabe que diu: «si vols veure passar lo cadáver de ton enemich, asséntat á sa porta y espera.» A aquest adagi hem d'atenirnos los catalans, y es ben segur que, podrá tardar més ó menys, pero al fi 'ns sortirém ab la nostra.

HE DIT.

BARCELONA

ESTAMPA DE 'N LLUIS TASSO SERRA

ARCH DEL TEATRE, NÚMS. 21 Y 23

